

Votre Programme Matmidim – Chiour BETH

Semaine du 13 au 17 novembre 2022

Souguia n° 73

ת"ס

Matmidim

Programme d'étude Mondial

Sujet de la semaine :

Prélèvement du Maaser sur les gains (1)

L'obligation et l'importance de faire le Maaser sur ses gains

Cette semaine nous commençons à étudier la Souguia sur le Maaser, l'obligation et l'importance de prélever le Maasser sur ses gains.

Nous étudierons les sources de la Mitsva, puis la permission exceptionnelle de « tester » Hachem sur cette Mitsva, enfin nous définirons si c'est une obligation MinHatorah ou Miderabanan, ou simplement un Minhag ...

Bon Limoud sur Matmidim !

Tephila avant le Limoud

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁלֵא יֵאָרַע דְּבַר תְּקֵלָה עַל יָדֵי, וְלֹא אֶכְשַׁל בְּדַבָּר הַלְכָה, וְיִשְׁמְחוּ בִּי חֲבֵרֵי, שְׁלֵא אִמְר עַל טָמֵא טְהוֹר וְלֹא עַל טְהוֹר טָמֵא, וְלֹא עַל מִתָּר אָסוּר וְלֹא עַל אָסוּר מִתָּר, וְלֹא יִכְשְׁלוּ חֲבֵרֵי בְּדַבָּר הַלְכָה וְאִשְׁמַח בָּהֶם. כִּי יִי יִתֵּן חֲכָמָה מִפִּי וְדַעַת וְתְבוּנָה. גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ

Tephila après le Limoud

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁשִׁמְתָּ חֲלָקֵי מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וְלֹא שִׁמְתָּ חֲלָקֵי מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שְׁאֲנִי מְשֻׁכָּיִם וְהֵם מְשֻׁכָּיִם. אֲנִי מְשֻׁכָּיִם לְדַבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מְשֻׁכָּיִם לְדַבְרֵי בְטָלִים. אֲנִי עֲמַל וְהֵם עֲמַלִּים. אֲנִי עֲמַל וּמְקַבֵּל שְׂכָר וְהֵם עֲמַלִּים וְאֵינָם מְקַבְּלִים שְׂכָר. אֲנִי רָץ וְהֵם רָצִים. אֲנִי רָץ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם רָצִים לְבָאָר שְׁחַת. שְׁנֵאָמַר וְאִתָּה אֱלֹהִים תּוֹרְדִם לְבָאָר שְׁחַת. אֲנִשִּׁי דְמִים וּמְרָמָה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי אֶבְטַח בְּךָ

Programme du dimanche

L'étude aujourd'hui est dédiée pour
la Réfouah chéléma de Haim Dan ben David

1. les sources

Selon vous, Tosfot sur la Torah et Tosfot dans la Guemarra (ramenés ci-après) pensent-ils que l'obligation est MinHatorah ? Pouvez-vous trouver une preuve dans la Guemarra sur cette question ?

דעת זקנים מבעלי התוספות
וכל אשר תתן לי. מדרש יעקב תקן לתת מעשר מן הממון ואמר ר' בב"ר שאל מין אחד את ר' יהושע בן לוי היכן מצינו שעושה בניו אמר לו לוי שהקדישו לשמים

בראשית פרשת ויצא פרק כח פסוק כב
והאבן הזאת אשר-שמימי מצבה יהיה בית אלהים
וכל אשר תתן לי עושה בניו אמר לו לוי שהקדישו לשמים

מלאכי פרק ג פסוק י'
הביאו את-כל-המעשר אל-בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחגוני נא בזאת אמר יקנוק צבאות אם-לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקותי לכם ברכה עד-בלי-די:

ט.

מאימתי פרק ראשון תענית

¹ עושה תעשר (ב) עושה בשביל שתתעשר
אשכחיה ר' יוחנן לינוקא דריש לקיש אמר
ליה אימא לי פסוקך א"ל עושה תעשר א"ל
ומאי עושה תעשר א"ל עושה בשביל
שתתעשר אמר ליה מנא לך א"ל זיל נסי
אמר ליה ומי שרי לנסוייה להקב"ה והכתיב
² לא תנסו את ה' א"ל הכי אמר רבי הושעיא
חוץ מזו שנאמר ³ הביאו את כל המעשר
אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחגוני
נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח
לכם את ארבות השמים והריקותי לכם
ברכה עד בלי די ⁴ מאי עד בלי די אמר רמי
בר חמא אמר רב עד שיבולו שפתותיכם
מלומר די א"ל אי הות מטי התם להאי
פסוקא לא הוית צריכנא לך ולהושעיא
רבך ותו אשכחיה ר' יוחנן לינוקא דריש

לינוקא דריש לקיש. בן אחותו של ר' יוחנן ולאחר מיתתו של ריש
לקיש כדמוכח לקמן: אמר. ינוקא לר' יוחנן מאי עושה תעשר:
א"ל ינוקא. והכתיב לא תנסו: שיבולו. כלומר שייגעו דולוראניט
בלע"ז: אי הוה מטינא להסס. להאי קרא דהציאו את כל המעשר
הוה ידעית ליה ממילא: לר' הושעיא
רבך. דאמרית לי משמיה: אולת

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת ראה סימן יח

(יח) [יד, כב] עושה תעשר עושה בשביל שתתעשר, עושה כדי שלא תתחסר, רמז למפרשי ימים להפריש אחד מן עשרה לעמלי תורה, את כל תבואת זרעך אם זכיתם סוף שהם יוצאין לזרוע השדה ואם לאו סוף שהיוצא השדה מתגרה בכם זה עושה דכתיב בו וילך עשו השדה לצוד ציד (בראשית כז)

פרקי דרבי אליעזר פרק כז

רבי יהושע בן קרחה אומר, (כז) אברהם התחיל ראשון לעשר בעולם, לקח את כל מעשר סדום ועמורה וכל מעשר לוט בן אחיו(כח) ונתן לשם בן נח, שנאמר [בראשית יד, כ] ויתן לו מעשר מכל. (כט) יצא שם בן נח לקראתו, (ל) וראה את כל המעשה אשר עשה וכל הרכוש שהשיב, (לא) והיה תמה בלבו, (לב) התחיל מהלל ומשבח ומפאר לשם בוראו, ואומר [שם] וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידך. עמד אברהם והיה מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא ואומר רבון כל העולמים, (לג) לא בכח ידי עשיתי את כל אלה אלא בכח ימינך, (לד) ושאגתה מגן לי בעולם הזה ולעולם הבא, שנאמר [תהלים ג, ד] ואתה ה' מגן בעדי בעולם הזה. כבודי (לה) ומרים ראשי [שם] לעולם הבא. (לו) וענו העליונים ואמרו ברוך אתה ה' מגן אברהם.

Programme du lundi

*L'étude aujourd'hui est dédiée pour
la Réfouah chéléma de Haim Dan ben David*

תוספות מסכת תענית דף ט עמוד א

עשר תעשר - הכי איתא בסיפרי עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה אין לי אלא תבואת זרעך שחייב במעשר רבית ופרקמטיא וכל שאר רווחים מנין ת"ל את כל דהוה מצי למימר את תבואתך מאי כל לרבות רבית ופרקמטיא וכל דבר שמרויח בו

והכי נמי איכא בהגדה היוצא השדה שנה [שנה] כלומר אם לא תעשר שדך כהוגן לא יהיה לך אלא היוצא מן השדה כלומר לא יעשה שדך אלא כפי מעשרות שהיו קודם לכן דהיינו היוצא מן השדה כלומר מה שהיית רגיל להוציא למעשר מן השדה ומעשה באדם אחד שהיה עשיר והיה לו שדה שעשתה אלף כור והיה אותו עשיר נוטל ק' כורין למעשר ומפריש כל שנה ושנה, וכן עשה כל ימיו כשחלה למות קרא לבנו ואמר לו בני דע ששדה זו שאני מוריש לך עושה בכל שנה ושנה אלף כורין הזהר שתפריש ק' כורין כאשר עשיתי ומת אותו האיש ועמד הבן במקומו ועשה השדה אלף כורין כאשר היה עושה בחיי האב והפריש ממנה ק' כורין בשנה שניה נסתכל וראה הבן שמעשר היה דבר גדול ואמר שלא יפריש לשנה אחרת נתמעט השדה ולא עשה כי אם מאה כורין נצטער עליו ושמעו קרוביו שכך מיעט ולא הפריש מעשר באו כולם אצלו מלובשים לבנים ושמחים אמר להם כמדומה לי שאתם שמחים בקלקלתי אמרו לו נצטער עליך כי גרמת לך כל הרעה הזאת ומפני מה לא הפרשת מעשר כראוי היטב בא וראה כי מתחלה כשבא השדה לידך היית בעל הבית והקב"ה כהן שהיה המעשר חלקו ליתן לעניים ועכשיו שלא הפרשת חלקו לו היה הקדוש ברוך הוא בעל הבית ואתה כהן שאין שדך עושה מה שהיה עושה מתחלה אלף כורין והפריש לך מאה כורין והיינו דכתיב (במדבר ה) ואיש את קדשיו לו יהיו כלומר כשאינו מפריש כהוגן לא יהיה לו אלא הקדשים כלומר המעשר ועל זה אמרו חכמים המעכב מעשרותיו לסוף בא שלא יהיה לו אלא אחד מעשר כדכתיב (ישעיה ה) וזרע חומר יעשה איפה דהיינו המעשר דאיפה ג' סאין ובחומר יש (לו) ל' סאין וכן כתיב כי עשרת צמדי כרם יעשו בת אחת וה"ר נתן האופניא"ל פי' היוצא מן השדה כלומר ואם לאו שאין אתה מפריש העישור יהיה לאותו היוצא לשדה דהיינו עשו הרשע כלומר שיקחוהו העובדי כוכבים.

2. La permission de tester Hachem sur le Maasser

שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רמז סעיף ד

הצדקה דוחה את הגזירות הקשות, וברעב תציל ממות, כמו שאירע לצרפית.

הגה: והיא מעשרת, ואסור לנסות הקדוש ברוך הוא כי אם בדבר זה, שנאמר: ובחנוני נא בזאת וגו' (מלאכי ג, י). (טור מגמרא פ"ק דתענית). וי"א דוקא בנתינת מעשר מותר לנסות הקדוש ברוך הוא, אבל לא בשאר צדקה (בי" דרך משמע מש"ס שם).

ש"ך על שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רמז סעיף ד

ב. וברעב תציל ממות. וה"ה משאר מיני מיתה מצלת כדאיתא בסוף שבת כמה עובדי ועוד מוספת לו אורך ימים כדאיתא בפ"ק דב"ב גבי בנימין הצדיק:

ג. כי אם בדבר זה. שודאי יבוא כמו שאמרו חז"ל עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר:

פתחי תשובה על שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רמז סעיף ד

(א) בדבר זה עיין בספר משנת חכמים הל' יסוה"ת דף י"ז ע"א שכתב דהא דשרי לנסות במעות מעשר היינו אם עושה ע"מ להתעשר אבל בשביל טובה אחרת כמו בשביל שיחיו בניו וכדומה אסור לנסות ע"ש. ועיין בזה בספר פרשת דרכים בדרך האתרים דרוש ג':

(ב) בנתינת מעשר עיין (בשאלת יעב"ץ ח"א סימן ג') שהשיג על הרמ"א דמדבריו משמע דבמעשר כספים דנהוג עלמא האידנא קאי ובאמת ז"א שלא נאמר זה על מעשר כספים דלא שרי לנסוויי ביה דאינו אלא צדקה ע"ש וכ"כ הגאון בעל של"ה והוא בדפוס א"ד דף רמ"ב דדוקא במעשר תבואה הוא דשרי לנסות אבל לא במעשר כספים ע"ש וכן הסכים בספר משנת חכמים הלכות יסודי התורה דף י"ז ע"א ע"ש:

ערוך השולחן יורה דעה סימן רמז סעיף ו

ולא יאמר האדם איך אחסור ממוני ליתנם לעניים כי יש לו לדעת שאין הממון שלו אלא פקדון בידו לעשות בו רצון המפקיד ורצונו שיתן צדקה וזהו החלק הטוב שיהיה לו מממונו שנאמר [ישעיה נח, ח] והלך לפניך צדקך ועוד כי הדבר בדוק ומנוסה שלא לבד שלא יחסר לו בשביל הצדקה שנותן אלא אדרבא תוסיף לו עושר וכבוד דכתיב ובחנוני נא בזאת אם לא אפתח לכם ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די [מלאכי ג, י] ואמרו חז"ל בתענית [ט' א] בכל אסור לנסות הקדוש ברוך הוא חוץ מזו כדכתיב ובחנוני וגו' [טור] וי"א דזהו רק במעשר ולא בצדקה דהך קרא אמעשר קאי ולא אשאר צדקה ואין טעם נכון לחלק בזה ויש מי שאומר עוד דרק אמעשר תבואה קאי כדכתיב [דברים יד, כב] עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר וגם זה דווקא אם נותן בשביל עשירות דווקא [עי' פ"ת] ולענ"ד אין שום סברא לחלק בכל אלו וגם החוש מעיד מכמה עשירים שכל מה שנותנים יותר מתעשרים יותר והגם שיש שעשירותם נאבדו זהו מהנסתרות לד' אלקינו ובוודאי טובתם היא ועל פי הרוב אינו כן ועוד שהצדקה דוחה את הגזירות הקשות וברעב תציל ממות כאשר אירע לצרפית [מלכים א' יז] בשביל עוגה קטנה שנתנה לאליהו הנביא ע"ש וכן ליתרו בשביל שאמר [שמות ב, כ] קראן לו ויאכל לחם ולהיפך עמון ומואב נתרחקו בשביל מניעת הצדקה ככתוב בתורה [דברים כג, ה] על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים [טור]:

Programme du mardi

*L'étude aujourd'hui est dédiée pour
la Réfouah chéléma de Haim Dan ben David*

חפץ חיים - אהבת חסד חלק ב פרק יח

והפרשת מעשר הוא ענין גדול כמ"ש בתענית דף ט' על הפסוק עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר ובכל דבר אסור לנסות הקדוש ברוך הוא ובזה מותר מטעם שאמר הכתוב הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די וכן נפסק ביו"ד סימן רמ"ז דבמעשר מותר לנסות הש"י***)

הערות פרק יח הערה *** וכן משמע

*** וכן משמע בתוספות תענית ט' ע"א וכן בספר אור זרוע דמה שאמרו שם עשר בשביל שתתעשר אינו קאי דוקא למעשר תבואה רק אפילו למעשר כספים וע"ז קאי סוגיית הגמרא שם דמתיר לנסות והנה בפ"ת שם ביו"ד הביא בשם איזו פוסקים שחולקין על השו"ע וסוברין דאף דאמת היא דצדקה וכ"ש מעשר מעשרת את האדם [ונכדאיתא במדרש משלי פ"א על הפסוק יש מפזר ונוסף עוד א"ר אבהו אם ראית אדם מפזר מעותיו לצדקה הוי יודע שהוא מוסיף שנאמר יש מפזר ונוסף עוד] עכ"פ לנסות את הש"י בזה אסור ומה שהתירו לנסות היינו דוקא במעשר תבואה אבל לא במעשר כספים דהוא רק בכלל צדקה ונ"ל ראייה שהדין עם השו"ע דאם תאמר דוקא במעשר תבואה שמקיים בזה מ"ע מן התורה היינו מ"ע דמעשר א"כ היכי קאמר שם ר' יוחנן לינוקיה דר"ל זיל נסי והלא במעשר כספים אסור לנסות וא"ל דכונת ר"י הוא על מעשר תבואה ואזיל לשיטתו ביבמות דף פ"ב דס"ל דבארץ מעשר תבואה הוא עתה מן התורה הלא הביא לזה ראייה מקרא דהביאו את המעשר וגו' ובחנוני נא בזאת הנאמר במלאכי בימי תחלת בית שני וידוע דמלאכי זה עזרא והלא לרבנן דר' יוסי שם ביבמות תרומות ומעשרות אף בימי עזרא הוא מדרבנן משום שלא עלו אז כל ישראל וכמבואר ביו"ד בסימן של"א ואיך מותר במצוה זו לנסות את הש"י אחרי שאין מחייב בה עתה מן התורה לדידהו ודוחק לחלק לענין לאו דאורייתא בין דבר שחיובו מדרבנן במעשר עכ"פ ובין מעשר כספים אלא ודאי דטעם שהתיר הכתוב לנסות אינו מחמת שמקיים מצות מעשר תבואה רק מחמת שמחזיק בזה ידי הכהנים והלויים ויש טרף בבית ד' ועי"ז יהיה ביכולתם להתחזק בתורת ה' ולכן אמר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ד' אם לא אפתח לכם ארובות השמים והריקותי לכם ברכה וגו' שבזכות שניתנין טרף בזכות זה באה הברכה וכענין שאמר הגמרא בחולין אין נותנין מתנה לכהן ע"ה שנאמר לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה' ע"ש בגמרא וא"כ ה"נ לענין מעשר כספים בזמנינו שעינקו ניתקן לכתחלה להחזיק ידי עמלי תורה וכדאיתא במדרש תנחומא פרשה ראה עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר עשר כדי שלא תתחסר רמז למפרשי ימים להפריש אחד מן עשרה לעמלי תורה גם בזה מותר לנסות הש"י. ונמצינו למדין מן המדרש הנ"ל שעינקו ניתקן לכתחלה להחזיק ידי עמלי תורה ועיין מה שכתבתי בפנים בסוף הפרק:

מלבי"ם מלאכי פרק ג פסוק י'

(י) הביאו, מפרש מ"ש שובו אלי ואשובה אליכם, שהוא שתביאו את המעשר כולו אל בית האוצר, עד שיהיה טרף בביתי ללויים שומרי המקדש ולכהנים העובדים בבית ה' שהם כבני ביתו של ה' ומזונותם עליו, ובחנוני נא בזאת, ר"ל שהגם שאסור לנסות את ה' כמ"ש לא תנסו את ה', זה מותר, כי אינו נסיון רק בחינה, ויש הבדל בין נסיון לבחינה, המנסה ינסה אם יש בהמנסה מדרגה גבוהה מן הנודע בו עד הנה, למשל המנסה את הזהב אם יש בו כח משיכת המאגנט, והבחינה הוא אם בוחן אם הדבר הוא כפי מהותו הרגיל, כמו הבוחן הזהב אם אין בו סיגים, ואם היה הברכה על ידי הטבע והמערכה היה בזה נסיון, כי אין בכח הטבע לתת יותר מגבולו הטבעי, אבל אני מבטיח כי אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה למעלה מן הטבע, ותהיה הברכה עד בלי די כי ברכת השמים יש לה גבול בהכרח שבבואה עד הגבול ההוא יאמר ד', אבל ברכת ה' שהיא על פי נס אין לה גבול ולא יאמר לה די, כי תוסיף ותלך לאין קץ, אבל אין זה נסיון רק בחינה, כי הוא מאוצר ה' ששם אין זה למעלה מכחו, וכן מצד שכבר הבטיח הברכה הוא רק בחינה שימלא דברו, וכן אמרו חז"ל ריש לקיש שמע להווא ינוקא שאמר עשר בשביל שתתעשר, אמר ליה ומי שרי לנסויי? א"ל כהאי גוונא שרי דכתיב ובחנוני נא בזאת, ר"ל שהינוקא השיב לו שזה אינו בגדר נסיון שאסור לנסות את ה', כי הוא בחינה ועל הבחינה לא הוזהרו:

Programme du mercredi

*L'étude aujourd'hui est dédiée pour
la Réfouah chéléma de Haïm Dan ben David*

3. Le niveau d'obligation du Maaser

טור יורה דעה הלכות תרומות ומעשרות סימן שלא

מעשר עני אין פורעין בו המלוה ולא משלמין בו את התגמולין ולא פודין בו השבויים ולא עושין בו שושבינות [...]

ב"ח יורה דעה סימן שלא

ומ"ש ואין נותנין מהם צדקה. כתב ב"י היינו דוקא צדקה שפסקו עליו בני העיר שכבר נתחייב בה דהוי ליה פורע חובו במעשר עני עכ"ל משמע דסבירא ליה דאם לא פסקו עליו כבר צדקה יכול לתת ממנו לכיס של צדקה ולי נראה דאפילו לכיס של צדקה אינו רשאי ליתן דעיקר המצוה היא שיתן בעל הבית מעשר עני לעניים מלבד מה שנותן הגבאי לכל עני ועני בכל ערב שבת מקופה של צדקה ואם יתן לכיס של צדקה לא יתנו לעניים אלא קצבתן ומזה הטעם אין נותנין ממנו לפדיון שבויים דהלא כשיגיע לפדות איזה שבוי צריך לגבות לפדיונו מכל אחד לפי השגת ידו ונמצא פורע חובו שמוטל עליו לפדות השבוי מכיסו כפי השגת ידו ממעשר עני מיהו אין זה אלא במעשר עני מזרע הארץ שהיא מצוות עשה מן התורה אבל מה שאדם מעשר ממה שמרויח במשא ומתן ככספים ושאר רוחים אינו בכלל זה ויכול ליתן ממנו לצדקה ולפדיון שבויים שהרי אינו חייב בה לא מן התורה ולא מדרבנן:

ט"ז יורה דעה סימן שלא ס"ק לב

הרבה דיני צדקה. נראה דיש לדמות מעשר שמפרישין מן הריוח ממון לדין מעשר עני של תבואה ופירות ומו"ח ז"ל כתב שהמעשר של ממון שלנו אין בו חיוב לא מן התורה ולא מדרבנן ותמהתי שהרי ר"ס רמ"ט מבואר שחיוב גמור הוא כמ"ש כל הפוסקים והב"י בשם ירושלמי [...]

שו"ת חוות יאיר סימן רכד

[...] אמנם על הב"ח יש לתמוה האיך נעלם ממנו דברי התוס' במס' תענית דף ט' ע"א והאיך לא דק ולקולא לא דק. דאי' התם ד"ה עשר תעשר הכי אי' בספרי עשר תעשר את כל תבואת זרעך אין לי אלא תבואת זרעך ריבית פרקמטי' וכל שארי רווחי' מניין ת"ל את כל דהוה מצי למימר את תבואתך מה כל לרבות וכו' עכ"ל. נמצא שהוא מדאורייתא ואף אם נימא שהוא רק מדרבנן. והקרא הוא רק סמך בעלמא. מ"מ קשה על הב"ח דקאמר שאינו אפי' מדרבנן ומכח דברי ספרי הנ"ל הב"ח נשבר ואנחנו נמלטנו. דהא מ"מ עכ"פ נימא דראי' שמביא תוס' בשם ספרי הוא רק אסמכתא מדרבנן. וא"כ הדין דין אמת שבמעשר כספים מנכה ההוצאות שהי' מוציא. דכיון שהוא מדרבנן. רבנן בדרבנן לא גזרו כאשר כתבתי לעיל וכן מצאתי מפורש במדרש תנחומא ובמדרש ילקוט פ' ראה שמעשר כספים ופרקמטי' הוא רק רמז מדאורייתא. וז"ל עשר תעשר א"ר אבא רמז לפרקמטוטין ולמפרשי ימי' שהיו מוציא' אחד מעשרה לעמלי תורה עכ"ל. נמצא שהפרשות מעשר מפרקמטוטין וכספי' הוא רק אסמכתא בעלמא. דהא קאמר ר' אבא רמז לפרקמטוטין וכו'. משמע דהוא רמז בעלמא [...].

[...] והנה במעשר כספים, אמנם לפי הנראה מתוס' תענית ט' [ע"א ד"ה עשר] בשם הספרי [ע"י שאילת יעב"ץ ח"ב ס' קי"ט] נראה שהוא מן התורה, א"כ י"ל שגם עני מחויב ליתן כמו מעשר עני דמבואר בש"ס חולין דף קל"א [ע"ב] להזהיר על שלו. אולם כפי שהכריע (הב"ח) [הט"ז] [שם ס"ק ל"ב ע"י חוות יאיר סי' רכ"ד] דאינו רק מדרבנן, בודאי רבנן לא רמי חיובא עליה יותר מצדקה דמבואר בסי' רנ"א הנ"ל דרק ביש לו פרנסתו הוא מחויב.

Programme du jeudi

*L'étude aujourd'hui est dédiée pour
la Réfouah chéléma de Haïm Dan ben David*

פרק א

חומר חיוב הפרשת מעשר כספים

מי שנהג כן ימים רבים

ג. מ"מ מי שנהג כן ימים רבים, הרי הוא עליו חובה מפני שהוא נבד, וחמור ממילי דרבנן.⁷ ופעמים נהפכת שאלת מנהג בעלמא, לשאלת נדרים מדאורייתא.⁸

בזמן הזה

ז. יש שכתבו דבזמן הזה, שאין לנו מעשר תבואה, חייב כל אדם לעשר את ממונו ולהפריש מעשר כספים.¹³

ועוד עיין בשו"ת תשובה מאהבה שם דלמ"ד דלא הוי אלא רק מנהג א"כ היכא דלא נהוג ליכא חיובא כלל אפילו מדרבנן אם לא למי שרוצה לנהוג כן ממידת חסידות עיי"ש ועיין עוד בשו"ת מנחת יצחק חלק ח' סימן פ"ג.
4 שו"ת שבות יעקב חלק ב' סימן פ"ה, שו"ת חוות יאיר סימן רכ"ד, שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סימן ו', שו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן פ"ו, ספר משנת חכמים הלכות יסודית דף י"ז, פתחי תשובה יורה דעה סימן שלא ס"ק י"ב. ועיין עוד בספר מעדני שלמה מועדים עניני ר"ה ויה"כ מה שכתב בזה בשם הגרש"ז אייערובאך וצ"ל. [נראה עוד בספר ארחות רבינו חלק א' עמ' רצ"ן].

5 אור ורוע הלכות צדקה סימן כ"ו, ש"ך וט"ז יו"ד סימן של"א ס"ק ל"ב ועיין שו"ת מלמד להועיל חלק ב' יו"ד סימן ק"ב. ולדעה זו אף מי שאין לו פרנסתו מחויב במעשר דהא אפילו עני שבישראל חייב במעשר עני.

6 שו"ת שאילת יעב"ץ חלק א' סימן ג', שו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן פ"ו, פתחי תשובה יורה דעה סימן של"א ס"ק י"ב. ועיין בשו"ת חלקת יעקב יו"ד סימן קל"ז שזוכיין כן מרברי הש"ך יו"ד סימן רנ"ג ס"ק י"א דאינו מחויב ליתן צדקה עד שיהיה לו פרנסתו, משמע, להדיא דמעשר כספים אינו חיוב כמו מעשר עניים של תבואה וכדומה וכ"כ בשו"ת שואל תשאל יו"ד סימן ק"ס בדעת שו"ת אבקת רוכל סימן ג' וע"ע בשו"ת נחלת יהושע חלק ב'. ועוד עיין כמה שכתב בזה בשו"ת קנה בשם חלק ג' סימן פ"ב.

7 שו"ת חוות יאיר סימן רכ"ד, שו"ת חתם סופר חלק יורה דעה סימן רל"א, שו"ת חתן סופר סימן כ'. ובשו"ת שאילת יעב"ץ חלק א' סימן ו' כתב שאם נהג לתת מעשר כספים אפילו פעם אחת נעשה עליו כנדר ואינו יכול להפקיעו ויבואר לקמן בס"ד כפרטי דין זה.

8 פסקים מהגרש"ז אייערובאך וצ"ל וכן השיב לי הגי"ר מנשה קליין שליט"א שלמ"ד דבמקרה"ז אינו אלא מנהג ויש החושבים שהוא קל יותר מאילו היה עכ"פ מדרבנן אבל האמת להפך לפי"ש האחרונים דיל דהנהגים בו הוי כעין קבלה ונדר.

13 צדקה לדרך מאמר א' כלל ד' פרק ו', שלי"ה חולין ענין משא ומתן באמונה, ועיין בהעמק שאלה פרשת קרח שאלתא קל"ב אות א'. ועוד עיין בשו"ת אגרות משה חלק יו"ד א' סימן קמ"ג.

וע"ע בשו"ת מנחת יצחק חלק ה' סימן ל"ד וכ"כ בדרך אמונה פ"ז ממנתי"ע בציון ההלכה סימן ע"ג בשם מרן החו"א שהוהיר ליתן מעשר כספים. ועיין בקריינא דאינרנא חלק א' אות קפ"ט שם כתב ח"ל בודאי עניין גדול וקדוש הוא לתת מעשר כספים ובלעדי זה כמעט שא"א לקיים מצוות צדקה כדון וכותה גדול מאד מלבד פירות בעוה"ז ע"כ.
ועיין בספר הנהגות צדיקים בפרק התעוררות והדרכה מרבי שמואל חפלינסקי וצ"ל אות ט' שכתב שאף שישקשה עליו אזהר אזהר להתנהג בזה. ואם יתחזק ויעמוד בנסיון איה זמנו אז יקל לו אח"כ להתנהג כן כל ימי חייו. ונאמן בעל באכתך שישלם שכו פעלתך.

מקור חיוב הפרשת מעשר כספים

א. י"א שחיוב הפרשת מעשר כספים הוא מדאורייתא,¹ וי"א דהחיוב הוא מדרבנן,² וי"א דהחיוב הוא מתורת מנהג,³ וכדעה זו כתבו באחרונים דסמכין להלכה.⁴

נפקא מינה בין השיטות

ב. לדעת הסוברים דחיוב מעשר כספים מן התורה, או מדרבנן, אם כן דין מעשר כספים כדון מעשר עני, וכל הנהגה במעשר עני נוהג במעשר כספים.⁵ ולשיטת הסוברים שהחיוב הוא מתורת מנהג, דין מעשר כספים אינו אלא מתורת צדקה.⁶

1 תוספות תענית דף ט. בשם הספרי ומרדכי ב"ק פרק שביעי סימן קצ"ב בשם תשובת ר' טוביה בר אליה וכו"ה גם במרדכי ב"ב פרק א' סימן תרנ"ט ושו"ת תשב"ץ חלק א' סימן קמ"ד בשם מדרש תנחומא פרשת ראה אות י"ה. וכו"ה באור זרוע חלק א' הלכות צדקה סימן י"ג ובספר צידה לדרך דף ל"ז ע"ד וכן מצאתי בדרשות לרבינו בצלאל אשכנזי בעל השיט"מ"ק שכתב כן בדרשה לחומש דברים עמ' רמ"א שהתורה מצווה עלינו שנוציא מעשר מממתנו עיי"ש.

ובביאור הגר"א בש"ע יו"ד סימן רמ"ט אות ב' הראה מקום לדין השו"ע במ"ש א' מעשרה מדה בתנתי מרברי הירושלמי דריש פאה (פ"א היא) הכי גרסין ונמ"ח הדא דתימר בגופו אבל בממתנו יש לו שיעור ואחייא כי דמר רבי שמעון בן לקיש בשם רבי יהודה בן חנינא נמו באושא אדם מפריש חומש מנכסיו למצות עד היכן רבן גמליאל בן אינטיא ורבי אבא בר כהנא חד אמר עד כדי חרומה וחרומת מעשר וחרנה אמר כבוד את ה' מהונך ומראשית כל תבואתך כמראשית כל תבואתך ע"כ. וכתב הגר"א שמעשר עני נוהג אפילו בכספים וליף מ"ש כבוד את ה' מהונך ומראשית כל תבואתך והביאו מרדכי פ"ק דב"ב עכ"ל ועיין במרדכי שם שביאר ח"ל ונראה דהכוונה הוא דריש סמוכים דכבד את ה' מהונך היינו מכספך דומיא דמראשית כל תבואתך וכמו דבתבואה מפריש מעשר עני ה"נ מהונך דהיינו מכסף יפריש א' מעשר עכ"ל.
בדעת זקנים מבעלי התוס' בראשית כה, כב על הפסוק וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך כסבו יעקב תקן לתת מעשר מן הממון ע"כ, אולם עיין ברמב"ם ריש פ"ט מהל' מלכים שכתב ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית ע"כ, הרי שלא נהג שתקן מעשר ממון. וע"ע בזה בשו"ת ישכיל עבדי חלק א' יו"ד סימן י"ג.

2 מהר"ל סימן נ"ד, ט"ז בדעת הב"י ובשו"ת תשובה מאהבה חלק א' סימן פ"ז בדעת הרמב"ם מ"ע פ"ו, שו"ת נובי"ה מהדו"ק חו"ד סימן ע"ג ובאר יעקב כיוונה דעה סימן של"א.

3 ב"ת בטור יו"ד סימן של"א, גלויני השי"ס לתענית ט' שציון לתשובות מהר"ם כ"ד בדרך סימן ע"ד, שו"ת פני יהושע ח"א א"ח סימן ב', שו"ת חוות יאיר סימן רכ"ד, שו"ת שבות יעקב ח"ב יו"ד סימן פ"ה, שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סימן ו', שו"ת חתם סופר יו"ד סימן רל"א, ועק"א בפירושו המשנה בפאה פ"א מ"א, ערוה"ש סימן רמ"ט סיף ה', שו"ת משיב דבר חו"ד סימן ע"ו, ובשו"ת תשובה מאהבה חלק א' סימן פ"ז והוכיח כן גם מרברי פרישה ודרישה.

Biographies:

H'avot Yaïr - חוות יאיר

Rabbi Yaïr Haïm ben Moshé Shimshon Bacharach (le nom Yair a été ajouté après une maladie) est né en 1638 à Lipnik en Moravie, et décédé en 1702. Possek majeur du 17ème siècle, il a étudié dans différentes Yeshivot en Allemagne et a eu de nombreux postes de direction, malgré les nombreuses difficultés rencontrées dans sa vie. Il vécut d'abord à Coblenze, puis le reste de sa vie à Worms et Mayence

Dans son Responsa le Havot Yaïr, sa grandeur en Torah est clairement visible, tant dans ses approfondissements dans un large horizon de sujets, que ses connaissances dans la Kabala. Il est considéré comme une source principale concernant les minhagim (coutumes) de la région et de l'époque.

Aroukh Hachoulh'an – ערוך השולחן

Rabbi Yéh'iel ben Aharon Halevi Epstein est né en 1829 en Russie et décède en 1908. Dès son plus jeune âge il est repéré pour son don intellectuel exptionnel. Il se marie avec la fille de Rabbi Yaakov Berlin de Mir, père du Natsiv de Volojin, où il continuera son étude. Il deviendra plus tard le Rav de Novardok et le Rosh de la Yechiva de la ville. Il est considéré comme un des Guedolei Hador, et écrit des milliers de réponses en Halah'a. Son fils est l'auteur du Torah Temima.

Son ouvrage le Aoukh Hachoulh'an concerne les quatre parties du Choulh'an Aroukh. En plus de donner ses opinions, il explique souvent la source de la Halah'a depuis la Guemarra et cite les différents avis des Poskim et leurs raisons. Son psak est très influencé par le Rambam, et peut souvent contredire l'avis du Mishna Broua, imprimé quelques années auparavant.

Liste des 73 Sougiot étudiées sur Matmidim			
Sougiot de Brah'ot			Sougiot sur les H'aguim
1. Birkot Hatorah	14. Brah'a sur un interdit	33 -34. Birkat Hagomel	Hanouka 8. Emplacement de la Hanoukia 44. Ner Ich oubeto 45. Ner Ich oubeto (2) Pourim 16. Michloah' Manot et Matanot Laevyonim Pesssah 20. Biour H'amets 58. Bedika des miettes Sefirat Haomer 21. Un seul grand compte Roch Hachana 35. Les trois Livres Soukot 36. Mistaer
2. Choméa Kéoné	15. Anigrone	38. Chéhéh'éyanou sur un nouveau fruit	
3. Arévout	17. Birkat Haguefen	39. Chéhéh'éyanou sur un nouveau Keli	
4. Kavana dans le Chema	18. Natei Inchei	40. Chéhéh'éyanou sur les Mitsvot	
5. Position pour le Chema	19. Birkat Haréah'	41. Hatov Véhamétiv sur le vin	
6. Méah Brah'ot	22. Les jus	42. Cheva Brah'ot (1)	
7. Amen Yetoma	23. Trima	43. Cheva Brah'ot (2) – Panim H'adachot	
9. Les quantités pour les Brah'ot	24. Pat Kisnin (1)	46. Birkat Halevanah	
10. Les Brah'ot de consommation	25. Pat Kisnin (2)	47-49. H'azarat Hachats'	
11. Brah'a Chééina Tsrih'a	26. Les Apéritifs		
12. Ikar Vétafel	27-31 Zimoun		
13. Méein Chaloch	32. Tefilat Haderekh		
Sougiot générales			
37. Bal Tossif	54. Mitsvot lav lihanot nitanou	57. Zerizim makdimim lemitsvot	
50. Tokh Kédé Dibour	55-56. Mitsvat Assei	71. 72. Haossek Bamitsva	
51-52. Ein Chaliah' Lidvar Avera	Chezazman grama	Patour Minhamitsva	
53. Mitsva bo yoter Mibichlouh'o			
Chabbat – Melekhet Mah'chevet			
59. 60. 61. Mit'assek	65. 66. 67. 68. Psik Récheh	69. 70. Melakha chééina tsrikha	
62. 63. 64. Davar Chééno		légoufah	
Mitkaven			
Yorei Dé'ah			
73. Maaser sur les gains			

Bon Limoud sur Matmidim